GRAŻYNA RYMARZ
Instytut Przemysłu Tworzyw i Farb
Gliwice

Ochrona polietylenu małej gęstości przed destrukcyjnym działaniem promieniowania ultrafioletowego

Tworzywa sztuczne pod wpływem czynników atmosferycznych ulegają procesom starzeniowym. Najbardziej intensywną destrukcję polimerów powoduje część widma słonecznego o długości fali 290—400 nm, tj. promieniowanie ultrafioletowe. Wynika to z faktu, że największa energia promieniowania odpowiada najkrótszym falom promieniowania słonecznego [1].

Budowa chemiczna każdego polimeru warunkuje jego szczególną wrażliwość na określony zakres długości fal, powodujący destrukcję fotochemiczną. W wypadku polietylenu małej gęstości (PE-LD) ta specyficzna długość fali wynosi 300 nm [2].

Procesy destrukcji fotochemicznej są zbliżone do destrukcji termooksydacyjnej [3, 4]. Pod wpływem promieniowania ultrafioletowego zwiększa się także zawartość grup chromoforowych w polimerze.

Do ochrony polimerów przed promieniowaniem ultrafioletowym stosuje się trzy grupy stabilizatorów, mianowicie [3, 4]: absorbery UV, dezaktywatory energii świetlnej oraz akceptory rodników.

Zaproponowane w literaturze [1, 3] mechanizmy działania poszczególnych rodzajów stabilizatorów świetlnych nie są dotychczas w pełni wyjaśnione; dotyczy to zwłaszcza mechanizmu stabilizacji przy użyciu związków typu akceptorów rodników.

Cel naszej pracy stanowiło dobranie optymalnego składu układu stabilizatorów dla ochrony wyrobów z PE-LD (zwłaszcza w postaci folii rolniczych) przed oddziaływaniem promieniowania UV wobec innych czynników atmosferycznych.

CZĘŚĆ DOŚWIADCZALNA

Materiały

— PE-LD — Politen II-003/GO produkcji Zakładów Chemicznych „Blachownia".

— Absorber UV — 2-hydroksy-4-oktoksybenzofenon Chimassorb 81 produkcji firmy „Ciba-Geigy" (Szwajcaria).

— Akceptor rodników — HALS (ang. hindered amine light stabilizer) Chimassorb 944 produkcji firmy „Ciba-Geigy".

Sposób przygotowania próbek folii do badań

Otrzymywanie folii PE-LD zawierających układy stabilizujące prowadzono homogenizując stabilizatory z PE-LD za pomocą dwuwalcarki laboratoryjnej w ciągu 5—10 min; temperatura walca tylnego wynosiła 80°C, walca przedniego 140°C, frykcja 1:2,5. Mieszaninę po walcowaniu mielono w młynku Rapid 2 w celu otrzymania granulatu, który poddawano wytłaczaniu z rozdmuchiwaniem za pomocą laboratoryjnej wytłaczarki jednoślimakowej firmy „Brabender" w następujących warunkach:

— temperatura poszczególnych stref cylindra: 190, 200 i 210°C;
— temperatura głowicy: 210°C;
— obroty ślimaka: 30 obrotów/min;
— stopień rozdmuchiwania: 1:2,5;
— grubość folii: 0,180 mm.

Metodyka badań

Otrzymane w powyższy sposób stabilizowane folie PE-LD poddawano przyspieszonemu starzeniu w aparacie Xenotest 450 firmy „Original Hanau" (RFN) w następujących warunkach:

— źródło światła: palnik ksenonowy wraz z kompletem filtrów świetlnych (6 filtrów IR+UV);
— ekspozycja z cyklicznym obrotem nosideł wokół własnej osi (cykl: dzień — noc);
— ekspozycja z cyklicznym nadeszczaniem: 5 minut nadeszczania w ciągu 30-minutowego cyklu;
— wilgotność względna w komorze roboczej: 60%;
— temperatura w komorze roboczej: 30±1,5°C;
— czas ekspozycji: 500, 1000, 1500, 2000 i 3000 h.

Ocena efektywności działania stabilizatorów polegała na porównaniu wydłużenia względnego przy zerwaniu próbek

Tabela 1. WPŁYW RODZAJU UKŁADU STABILIZUJĄCEGO I CZASU STARZENIA NA WSPÓŁCZYNNIKI ZMIANY WYDŁUŻENIA WZGLĘDNEGO (K) PRÓBEK FOLII PE-LD (wartość K przed ekspozycją wynosi w każdym wypadku 100)

Lp.	Rodzaj i zawartość stabilizatora	Wartość K (%) po czasie ekspozycji (h):				
		500	1000	1500	2000	3000
1	0,2% wag. Chimassorbu 81	94,9	56,9	52,2	24,1	nie badano
2	0,3% wag. Chimassorbu 81	96,3	75,6	55,2	38,3	nie badano
3	0,5% wag. Chimassorbu 81	98,1	83,5	68,0	45,0	nie badano
4	0,1% wag. Chimassorbu 944	90,6	87,0	nie badano	83,9	62,4
5	0,2% wag. Chimassorbu 944	100,0	97,0	nie badano	97,0	70,0
6	0,3% wag. Chimassorbu 944	99,3	97,0	nie badano	99,5	73,0
7	0,4% wag. Chimassorbu 944	100,0	100,0	nie badano	96,0	88,0
8	0,1% wag. Chimassorbu 944+ 0,05% wag. Chimassorbu 81	98,9	95,3	nie badano	70,2	69,0
9	0,2% wag. Chimassorbu 944+ 0,1% wag. Chimassorbu 81	99,2	93,5	nie badano	92,5	89,0
10	0,3% wag. Chimassorbu 944+ 0,15% wag. Chimassorbu 81	100,0	97,0	nie badano	93,0	92,0
11	0,4% wag. Chimassorbu 944+ 0,2% wag. Chimassorbu 81	100,0	99,4	nie badano	99,4	99,6
12	Politen II-003/GO (niestabilizowany)	51,0	nie badano	nie badano	nie badano	nie badano

folii poddanych przyspieszonemu starzeniu i kontrolnych (nienaświetlanych) próbek folii.

Wydłużenie względne przy zerwaniu określano wg PN-81/C-89034 w maszynie wytrzymałościowej Instron z szybkością rozciągania 100 mm/min. Wynik oznaczenia stanowiła średnia wartość z badania 5 próbek o wymiarach 15×150 mm i długości odcinka pomiarowego 50 mm.

WYNIKI BABAŃ I ICH OMÓWIENIE

Destrukcja polimerów spowodowana starzeniem wiąże się ze zmianą różnorodnych właściwości, np. zmianą masy cząsteczkowej, zmianą barwy, spękaniem powierzchni, zmniejszeniem naprężenia zrywającego i wydłużenia względnego przy zerwaniu, zmniejszeniem udarności itd.

Zjawiska te występują na ogół równocześnie, ale nie w tym samym stopniu, dlatego też ważny jest wybór odpowiedniej właściwości charakteryzującej stopień destrukcji polimeru. Taką właściwość w wypadku PE-LD stanowi zmiana wydłużenia względnego przy zerwaniu.

Tabela 1 zawiera wartości współczynników zmiany wydłużenia względnego K w zależności od czasu przyspieszonego starzenia, obliczane wg wzoru:

$$K = (\varepsilon_t/\varepsilon_o)\cdot 100\% \quad (1)$$

gdzie: ε_t — *wydłużenie względne przy zerwaniu próbek folii po określonym czasie starzenia,* ε_o — *wydłużenie względne przy zerwaniu próbek kontrolnych (niestrzonych).*

Analiza wyników pozwala na stwierdzenie, że najbardziej skuteczną stabilizację PE-LD (dużą wartość współczynnika K po długim czasie ekspozycji) zapewnia zastosowanie układu stabilizującego złożonego z absorbera UV i akceptora rodników, tj. mieszaniny Chimassorbów 81 i 944 wykazującej efekt synergiczny. Zastosowanie tego układu do stabilizacji PE-LD pozwoli znacznie przedłużyć okres eksploatacji wyrobów polietylenowych narażonych w trakcie użytkowania na działanie warunków atmosferycznych; dotyczy to zwłaszcza folii rolniczych.

LITERATURA

1. Rånby B., Rabek J. F.: *„Fotodestrukcija, fotookislenije i fotostabilizacija polimerov"*, Izd. „Mir", Moskwa 1978, str. 10, 417—473.
2. Berger K.: *„Naturliche und künstliche Belichtung und Bewitterung von Kunststoffen"*, materiały firmy „Ciba-Geigy" 1983.
3. Carp M., Gugumus F.: *„New developments in light stabilisation of polyethylene — film for greenhouse covers"*, The International Agricultural Plastics Congress, Lisboa, 6—11 października 1980 r.
4. Scott G.: Br. Pol. J. 1984, 16, 271.